

Iischi Spraach

Verzeue va Beuwaud bis Braatsch

Hitu tüet iisch der René Diezig eppis in der Schpraach va Bellwald, d. h. va Beuwaud, vorträge. Äs ischt das e Schpraach, waa me im Unnergoms äänlich in Äärne, in Fiesch usw. cha keeru. Us dm Büechschtab «l» git s z Bellwald äbe de dr Büechschtab «u», also Beuwaud. Dr René ischt z Niderwaud gebore, het daa und z Fiesch di Grundschiüle gmacht und isch de im Leererseminaar z Sittu ga schtudiere. Schüel het är z Brigerbad, z Äärne, z Lax und schliessli 35 Jaari z Bellwald ggä – daa immer es parr Klasse zäme. Hite ischt är pensionierte. De tüet är gääre schriibe. Schiis bebildret Büech «Beuwauder Titsch» (64 Site, diezigperren@bluewin.ch) zeicht in Gidichti, Gschichtgini und im e Weerterverzeichnis, dass er das güet cha.

Nit viu raatsch

Nit viu raatsch
En Abräntteta Beeribraatsch

Nit viu raatsch
Häärig em Rooscht
Ischt öuw kei Trooscht
Weli Choscht!

Nit viu raatsch
Dr ganz Tag dr gguferaut Ofe
temperiere
Und gliich dr ganz Tag ans Fittle
erfriere

Nit viu raatsch
Es lütters Suppi zem Znacht
Wa eim dernaa nu Büchwee
macht

Nit viu raatsch
Em Vorfäud plagiere und resi-
niere
Und we s drüfa chunnt – nit
reagiere.

Aalts Beuwaud mit Chirche.

Bilder: zvg

René Diezig, Beuwaud

WB, 18. 5. 2021 / 1

Nit viu raatsch
Zoberscht uf Karrierelettera
embrüf
Und dr Läbtag lang pharre drüf

Nit viu raatsch
E hüüfe billega Plunder ga
chöüffe
Und baud emau Niuwem na-
löüffe

Nit viu raatsch
Verzeuend viumau Schpizze-
politiker va dr ganze Wäut
Und derbie geit s ne numme um
Ruum, Macht und Gäud

Nit viu raatsch
Em Aabet z keinner Ziit en s
Näscht gaa
Und em Natag nit mege
üfshchtaa

Nit viu raatsch
Gäbe s nu en hüüfe z verzeue
Va Beuwaud bis Braatsch

Ma seuti

Ma seuti, ma seuti!
Set dr HÄTTI zem WEUTI
Ja, ja, ma seuti, ma seuti
We me de öüw weuti

Schweeri Weerter

Äämd s: Emd
Äärne s: Ernen
Abränteta w: Pfanne mit
angebrannten Lebensmittel
abgwischt: mit dem Stallbe-
sen gewischt
abschteue: hinstellen
appa: etwa
äppis: etwas
auz: alles
Beeribraatsch m: Heidel-
beerenrost
Beuwaud s: Bellwald
Biewasser s: Weihwasser
birschte: bürsten
bizzji: bisschen
Böörnaut s: Burnout
Braatsch s: Ort Bratsch
Chibji s: Gefäss, Kübel
Chrampf m: Arbeit
darfer: dazu, dafür

Meint dr HÄTTI
Ier sit mer zwei Nätti
Ich, ich hätti de scho
Aber nit eifach eso

Äppis müess de scho üssalüege
Schüscht seuend anneri darfer
lüege
Wier sii hie doch nit di Tumme
Wier verzichte - machchet s
numme

Ma seuti, ma seuti!
We me weuti, we me weuti
Ich hätti... - ich hätti...
Dr HÄTTI, dr WEUTI und dr
SEUTI

Ga hirte: Em Vee z Frässe gä

Ds Chibji abschteue,
D Schträtscha tiischsche,
Dr Gadetubuu üssazie,
Und Poort üfshchoosse.
So, jezz chunnt zeerscht
Dr Gschiss embrigmacht
De wird üsgrümt und abgwischt.
Zeerschtmau äppis z Frässe ggä
Schüscht chomment sch de
uuriewig!
D eerscht Wieschti ischt verbii,
De chan i ans Mischte gaa.
We auz wider fläät gwischts
ischt,
Git s de z Naamau.
Ischt ds Vee so flott am Frässe,
Chan i gäbig an ds Buzze gaa:
Schträue, schabe und birschte
Das hent sch de appa gääre.

derbie: dabei
dernaa: danach, nachher
drüf: darauf
ema: wenigstens
embrimachche: entfernen,
herabstreichen
embrüf: hinauf, oben
esie: manchmal
eso: so
Fittle s: Hintern
fläät: sauber
flott: schön, ruhig
gääre: gern
gäbig: gemütlich, passend
Gadetubuu m: Verschluss-
holz der Gebäudetüre
gguferaaut: steinalt
Gschiss s: Exkrememente der
Kuh
Häärig m: Hering
handle, hanle: massieren
(Melkvorbereitung der Zitze)
heizüe: nach Hause

Schoo chunnt ds Mäuche dra:
Ds Ütter abbuzze - hanle - mäu-
che!
Je nach Leischtig git s mee
Oder weniger z Läkke.
Ds Treiche ischt de appa en
Chrampf
Numme zweimau em Tag z
Laffe
Da mag jedes Höggji e Schwetti
gglaffe.
Ds drittischmau z Frässe git s de
Äämd
Wes ema gnüeg het ggää.
Jezze miess i nu schtreuene
und numau abwischsche.
Zem Schluss taarf ds Biewasser
nit fääle.
E Schpruzz nach lings,
en Trääna nach rächtz
Und en güeta Gedanke derzüe
Dr Gadetubuu widr dri und
heizüe!

Läck dü mier em Tschoope- sack

Läck dü mier em Tschoopesack
Immer em Schuss - immer zack
- zack!

Inschi Eutere hent numme gad
ds Neetegschta kä zem Läbe
Wenig Fleisch, gnüeg Häärpfu
und herts Brot hen sch käbe
Mit de Huttle is ne nit besser
ggange
Numme zwei Gwanjeni sind em
Schaft ghang

Höggji s: Vieh, Viehhaupt
Huttle Mz w: Kleider
hüüffe: viel
laffe: trinken
läkke: lecken (des Kraft-
futters)
lütter: dünnflüssig, dünn
mäuche: melken
Naamau s: Nachfütterung
Näscht s: Bett
Niderwaud: Niederwald
numau: nochmals
numme: nur
öüw: auch
Poort w: Türe
raatsch: bedeutend, wert-
voll; nit raatsch: unbedeu-
tend.
Riiseflopp m: Riesenfehler
Rooscht m: geröstetes Mehl
schaben: schaben
Schpruzz m: Spritzer
Schträtscha w: Kleider

Fer ds Schaffe und ds Chrampfe
ischt numme eis daa
Und eis wäächers fer em Sunn-
tag zer Mäss z gaa

D Wäut ischt fer schii ganz chlii-
ni gsii
Sind säute zem Dorf üscho - im-
mer deheime gsii
Viu mee auz Aarbeit hent schi
nit käbe
In irem empeerigsriiche Läbe

Hitte tie wer em Luxus schwim-
me
Statt Püüre uber Tourismustax
abschtimme
Eismau em Jaar en d Ferie -
chanscht deiche!
Müescht doch äppis va dim Er-
foug öüw zeiche
Zemau, nei driimau Ferie ischt
in
Schüscht macht ds Läbe doch
kei Sinn

Va de Greeschte bis ze Chlinsch-
te heisst s hopp - hopp!
Nit mitmarschiere geit nit - wää-
ri en Riiseflopp
Foug: Schtress en ner Aarbeit
und Friiziit hant
Und nit schpaat emau es Böörn-
aut
Tie wer ds Tempo doch es bizzji
reduziere
Langsamer geit öüw - tie wer s
probiere!
Weniger ischt esie mee
Ier chennt s de gsee!

schträue: kämmen (der Kuh)
schtreuene: Streue legen
schüscht: sonst
Schwetti w: Schwall, viel
Flüssigkeit
seuti/seue: sollte/sollen
Sittu: Sitten
tiischsche: wechseln, aus-
tauschen
treiche: tränken
Tschoopesack m: Westen-
tasche
uriewig: aufgeregt
üsrüume: ausräumen (des
Mists)
üssalüege: nutzen, heraus-
schauen
Ütter s: Euter
Vee s: Vieh
weuti: wollte
Wieschti w: Gier, Begierde

WB, 18.5.2021/2

Esoo säge wier

«Wer nit cha
Gschnpass
värschtaa,
sellä nit zä
Liitu gaa»

Wallisser Schprichwoort

Wörtlich übersetzt heisst dies:
Wer keinen Spass erträgt, soll
nicht zu den Leuten gehen.
Humor unverzichtbar.

Esoo weeri s rächt gsi

Jaa, was biditet das uf
Güettitsch?

- 1. Geissütter:** Dies kann sein:
a) Ziegeneuter; b) Grosser, ge-
teilter Bart.
- 2. Wiissi Abrelln:** So heisst in
Lötschen die Edelraute (*Artemisia umbelliformis*), andern-
orts auch «Graawi Gibüusa».

Und wie seit me fer das
uf Wallissertitsch?

- 1. Gänsehaut:** Dafür gibt es
verschiedene Namen: a) Grii-
me; mier gäänt di Griime: ich
verspüre Gänsehaut; b) Hänn-
liich; Dü hescht ds Hänn-
liich: Du hast Gänsehaut.
- 2. Kehle:** Auch hier gibt es
mehrere Namen: a) Kaaji s:
Kehle; b) Rachcho m: Rachen;
c) Ggraaggi s: der ds Ggraag-
gi bri; die Kehle hinab.

Eppis Niwws fer z raatu

Wie seit me fer das?

Was biditet uf Güettitsch:

- 1. Wort:** limpiichig?
- 2. Wort:** Paddo?

Wie seit me uf Wallissertisch
fer:

- 1. Wort:** Fledermaus?
- 2. Wort:** Gesüstes Roggen-
bröt?

Und ewwers Gschichtji

Schriibet öü!

Wenn Ier Erinnerige us Ewwum
Läbu, es Erläbnis, es Gschichtji,
e Zelläta oder e Sag, es
Schprichwoort, Wizza, es Gidicht
oder suscht eppis wisst, waa in-
tressant wääri, so schriibet iisch
– im Kompiuter in Arial 12 Punkt
appa 80 Zillä (rund 1.5 Sitä) oder
in Handschrift. Di tie wer de
schoo in de Kompiuter dri.
D Adräss heisst:

Iischi Schpraach
Neuweg 2
3902 Brig-Glis
alouis.grichting@gmail.com

Und tiet es Foto va Eww derzue,
dass mu di, wa schriibunt, öü
gseet. Gäbet, wenn Ier heit, zwei
Foto oder andri Abbildige, waa
z Ewwem Text passunt! Wier
chänne öü Foto cho machchu.
Danke öü fer intressanti Weerter,
Schprichweerter und Redewen-
dige! Häärzliche Grüess und alls
Güeta! (Alois Grichting)

WB, 18.5.2021/3